

Immigració al Matarranya

Un estudi de Carles Sancho mostra l'evolució d'aquest sector en una comarca marcada per la progressiva despoblació. [p. 4]

El vestit típic de Fraga

La investigadora Mary Zapater va iniciar un cicle de xerrades sobre els vestits tradicionals a la capital del Baix Cinca. [p. 7]

TEMPS DE FRANJA

digital.2

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

No a l'autopista elèctrica

Partits polítics, sindicats i altres col·lectius es manifestaren a Pueyo de Marguillén contra la línia d'alta tensió Montsó-Isona. [p. 9]

600 anys de Compromís

Les Corts d'Aragó celebraren un ple a Alcanyís per a recordar el sisè centenari de la Concòrdia i el Compromís de Casp. [p. 10 i 11]

Arcadi
Oliveres
Receptes
contra la crisi

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 6 Baix Cinca
- 8 Llitera
- 9 Ribagorça
- 10 Reportatge: Les Corts i el Justícia rememoren la data del 15 de febrer de 1412
- 12 Tema del mes
- 14 Ribagorça
- 15 Cultura
- 16 Aragó
- 17 Galeria de personatges
- 18 Països Catalans
- 19 Cultura: Aquells tumultuosos anys a Lleida

Imatge coberta: Arcadi Oliveres
Foto: ©Andreu Puig (El Punt)

TEMPS DE FRANJA digital 2

Edita:

Iniciativa Cultural de Franja

- C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
- Associació Cultural del Matarranya
- Consells Locals de la Franja
- Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
- Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isa Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf
 tempsfranja@orange.es

Consell de redacció:
El Matarranya: Antoni Bengochea, Loli Gimeno, José Miguel Gràcia, Marc Martí, Marta Momblant, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho.
El Baix Cinca: Rosa Arqué, Pep Labat, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.
La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis.
Aragó: Màrio Sasot.
PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:
 Pep Labat i Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Josep A. Carrégalo, Miquel Estaña, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramón Mur, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

Cartes dels lectors

Els xiquets refugiats durant la guerra civil

L'article de Virgili Ibarz sobre «Els xiquets refugiats del front d'Aragó a la casa Johnstone de Tossa de Mar (1938-1939)» publicat el mes de gener a *Temps de Franja*, m'ha recordat el camí que va haver de fer la meua mare fugint dels combats de la guerra civil. Llegint el text bé podria ser el cas d'una de les xiquetes del front de l'Aragó que va fer aquell recorregut.

Després de l'entrada de les tropes rebels a Vall-de-roures, a principi de l'abril del 1936, la mare va eixir de la vila amb tota la família per a fugir cap a Catalunya. Més tard molts dels xiquets refugiats van haver de deixar la família perquè no podien atendre les necessitats més bàsiques dels menuts. La mare, en companyia d'altres xiquets, va ser traslladada a l'habilitada colònia infantil de la masia Bac a Sant Esteve Sesrovires, on va passar uns sis mesos, on també hi havia d'altres xiquets del Matarranya i d'altres llocs. Allà anaven a escola i, de tant en tant, feien sortides a la platja. Només tenia 11 anys. Més tard, degut a l'avenç de les tropes, va ser traslladada més al nord, a Palafrugell. Allà va passar les festes de Nadal, com bé relata l'article, i al gener, amb la presència de les tropes rebels a prop, bombardejant Barcelona, va ser evacuada travessant la frontera a França. Després d'uns mesos al sud del país veí, a prop de Montpeller, la mare que tenia família a París, va poder traslladar-se a la capital. Poc temps va durar la tranquil·litat perquè va començar la Segona Guerra Mundial. La mare, terroritzada per la situació que ja havia viscut anteriorment, va comunicar-se a través dels tiets amb els seus pares a Vall-de-roures, on molt a poc a poc s'anava restablint una certa estabilitat passat el conflicte, i va tornar en tren fins a Hendaia travessant altra volta la frontera francesa i d'aquí a casa, acabant un periple terrible de més de dos anys de continus canvis i adaptació a noves situacions fugint de la guerra. Finalment es retrobava a Vall-de-roures amb la família.

Roser Tiñena Gil
 Vallirana-Baix Llobregat

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsfranja@orange.es

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saïd:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrilo. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

Felicitations per la nova revista digital

Enhorabona i per molts anys (i, si el podem tornar a fer amb paper algun dia, doncs encara millor!).

Una abraçada,

Ramon Sistac
 Lleida

Endavant!

Paper o digital,
 anem caminant.
 No perdre ni un mes,
 és viure més temps.
 Un ritme mensual,
 garantia anyal.
 Bona nit!
 pau i treball.

José Miguel Gràcia
 Sant Just Desvern

Descansi en pau la Llei de Llengües

Segons l'Heraldo, el PP es vol carregar la Llei de Llengües. Vol suprimir el reconeixement com a llengües pròpies del català i l'aragonès. Tant un com l'altre quedaran esborrats del text legal. El castellà serà l'única llengua oficial i tot el demés seran modalitats lingüístiques.

S'eliminaran les acadèmies del català i l'aragonès. S'eliminarà la possibilitat de què els ciutadans es puguin dirigir a les institucions, tant oralment com per escrit, en català o en aragonès en les corresponents zones de cada llengua. Això si, no es derogarà la Llei. Quines penques! I que diu el PAR?

Sembla que volen presentar el text al Consell Superior de Llengües en breu. No tinc cap mena de dubte sobre el dictamen del Consell. Si no els fan cas haurien de dimetir tots d'una.

Tot val quan es té la majoria política. Quina desgràcia!

A baix la ciència! Visca la incultura i la rancúnia!

S'ho carregaran tot!

Lluís Roig
 Barcelona

La pèrdua de drets, pitjor que les retallades

Dedicàvem el darrer editorial a les retallades que amb tanta cruesa havien afectat a la nostra revista. També esteníem els nostres comentaris sobre els escurçaments de les despeses en totes les àrees de la cultura en general. Dit això, pensem que no seria just restringir-nos només a aquesta àrea que ens toca tan de prop, en oblidar-nos de tots els altres efectes de la crisi econòmica que dia rere dia malmeten el nostre nivell de vida, o encara pitjor, fan malviure a un munt de persones quan senten que se'ls claven a l'esquena les urpes de l'atur. *Primus mangere, deinde philosophare.*

Fins ara, semblava que els funcionaris i més encara els aturats eren els únics perjudicats per la crisi, però aquesta apreciació s'ha evidenciat parcial i allunyada de la realitat. Les retallades, pràcticament l'única medicina aplicada contra la crisi, van menyscabant sistemàticament els drets constitucionals, més encara, el drets humans fonamentals, com l'ensenyament i la sanitat. Com a justificació de la reducció de personal, del tancament d'instal·lacions i dels grans estalvis en materials de funcionament, s'addueix que no quedarà afectada la qualitat dels serveis, la qual cosa, o és producte de la incompetència, de la menyspreança o de la mala fe. L'alarma dels col·lectius professionals comença a sentir-se per tot arreu.

I ara, amb el nou govern i la reforma laboral, hem arribat a la gran estovada dels drets laborals de tots els assalariats. Els sindicats i alguns especialistes del tema comencen a qualificar-la, fins i tot, d'agressiva reforma laboral que voreja l'anticonstitucionalitat. Se'ns va dir que amb un canvi de govern, atès el desballestament i la inoperància de l'anterior, el reeiximent de la crisi seria com bufar i fer ampolles. Després, quan el creixement de l'atur, atiat per les retallades, sembla imparabile, se'ns ven la idea de què és urgent i necessària una profunda reforma laboral per aturar l'atur,

valgui la redundància. Quan la reforma ja està al carrer, el govern i els seus adlèters corregeixen i ens diuen que la reforma per si mateixa no crearà ocupació a curt termini, només serà la condició necessària, però no suficient. Quina serà la pròxima esmena o engany en aquesta cursa d'aplicació dels principis econòmics neoliberals? Se'ns ha dit que és una reforma important, profunda i equilibrada. Tothom estarem d'acord en què és profunda, ara bé, important, segons per a qui, i equilibrada, no es veu per cap banda: ho guanyen tot uns i ho perden tot uns altres, els treballadors. No manquen, de part de les esferes del poder, expressions d'aquest estil: «La reforma actuarà de tallafocs de l'atur», «El 48 per cent dels joves en atur la demanava», «És una reforma de clara efectivitat estructural», «Fa temps que Espanya la necessitava», «No hi podíem fer altra cosa, Europa i els mercats ens miren». «El mercat laboral necessitava més flexibilitat». Quina paraula tan maca, però tan enganyosa, per definir la pèrdua de drets...

Presentació
de la reforma
laboral a la
Moncloa
EFE

No li dem més voltes al tema: el que es volia era una reducció de sous i un abaratiment de les despeses d'acomiadament, i així ha estat. La reforma, plantejada en els termes que coneixem, ho aconseguirà amb cops de destrall al drets laborals i sindicals.

Tot amb tot, tindrem una reforma que contràriament a allò que diu vol combatre, l'atur, serà una causa més del seu augment. Si els que manen no se n'adonen aviat de que per a crear ocupació, s'ha d'incentivar el consum i l'activitat econòmica en general, i crear un xic de confiança en el futur, estem aviat. Que no passi que quan el cavallet estava a punt d'acostumar-se a no menjar, es va morir.

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsdefranja@telefonica.net

Creix la immigració estrangera al Matarranya

// CARLES SANCHO

Població	Total	Nac. Esp.	Estrangers	% Estrangers
Arenys de Lledó	196	191	5	2,55%
Beseit	608	559	49	8,06%
Calaceit	1.143	1.009	134	11,72%
Queretes	607	543	64	10,54%
Fórnols	102	89	13	12,74%
La Freixneda	499	390	109	21,84%
Lledó	168	160	8	4,76%
Massalió	564	519	45	7,98%
Mont-roig	394	315	79	20,01%
Pena-roja	509	437	72	14,15%
La Portellada	259	245	14	5,41%
Ràfels	165	139	26	15,76%
Torredarques	95	90	5	5,26%
La Torre del Comte	156	136	20	12,82%
La Vall del Tormo	324	308	16	4,94%
Vall-de-roures	2.303	1.860	443	19,24%
Valljunquera	387	383	4	1,03%
TOTAL	8.805	7.663	1.142	12,97%

L'Institut Nacional d'Estadística ha publicat recentment el Padró Municipal del 2011. En la nostra comarca apareix el cens d'immigrants, un total de 1.142 en un territori que comptabilitza 8.805 habitants i que representa el 12,97% de la població del Matarranya. Per municipis, on hi viu més població censada estrangera és a la Freixneda amb el 21,84%, seguit per Mont-roig amb el 20,01% i Vall-de-roures amb el 19,24% i, contràriament, entre les viles amb menys percentatge d'immigrants estrangers tenim Valljunquera amb només el 1,03% i Arenys de Lledó amb el 2,55%. Si agafem l'evolució del ritme de crei-

FONT:
INSTITUTO NACIONAL
DE ESTADÍSTICA

xement d'esta mateixa població a Vall-de-roures ha estat constant durant l'última dècada: el 2002 n'eren 101; el 2005, 301; i el 2011 443. I això mateix ha passat, en general, a les viles de la nostra comarca. Este increment demogràfic ha estat molt important i ha fet reduir el descens de la població. El Magrib, Iberoamèrica, els països de l'Est i la Unió Europea són els territoris d'on procedeix la major part de la immigració estrangera de la nostra comarca. La revitalització de l'economia, abans de l'actual crisi, ha estat un aspecte positiu d'esta onada demogràfica perquè la comarca necessitava mà d'obra urgent en

pràcticament tots els sectors econòmics. Un altre factor positiu ha estat l'haver frenat el tancament d'algunes escoles perquè molts dels nous n'inguts han estat matrimonis joves amb fills en edat escolar, això també ha fet baixar l'índex d'envel·liment de la població i augmentar el creixement vegetatiu. En el sector turístic, en gran expansió abans de la crisi, molts dels nous n'inguts, principalment procedents de la Unió Europea, han creat les seues empreses relacionades en estes activitats del sector serveis: hotels rurals i restauració fonamentalment. Un altre col·lectiu d'immigrants que han fixat la seua residència a les nostres viles són els escriptors i creadors artístics que han buscat en la nostra comarca el contacte amb la natura, amb el patrimoni monumental i la tranquil·litat de la població per activar la seua producció creativa. Des d'aquell Calaceit dels finals dels setanta, iniciador del procés, la tendència no ha deixat d'augmentar. L'actual crisi, que ha arribat més tard als nostres municipis, ha trencat esta línia de recuperació econòmica i demogràfica del Matarranya i s'ha alentit l'arribada d'immigrants estrangers al nostre territori. Caldrà buscar noves fórmules, adaptades als nous temps, per a trencar este canvi de tendència en la demografia per reduir la despoblació de les viles i, evidentment, no serà gens fàcil.

L'ESMOLET

Erms i vergers de la literatura // Carles Terès

Acabada la lectura dels magnífics *Desolacions. Caribou Island* (David Vann, 2011) i *1Q84. Llibre 3* (Haruki Murakami, 2010) em vaig sentir com un orfe abandonat enmig d'un erm sense horitzons. Hi havia la meua atapeïda biblioteca, és clar, però no m'hi esperava cap novetat engrescadora. A més, encara covava la nostàlgia dolorosa de les obagues de *Licantropia*, el meu paisatge habitual dels darrers quinze mesos. Per a posar-hi remei, vaig manllevar-li *El juego del ángel* (C. Ruiz Zafón, 2008) a la filla gran. Vaig escorcollar també les caixes plenes de llibres que, a l'espera d'una ubicació definitiva, dormen sota la teulada de casa l'Obrera. Vaig passar-me una bella estona bufant la pols i fullejant textos que, en temps pretèrits, m'havien fet somiar, sentir, comprendre. Al final vaig endur-

me'n uns pocs per a rellegir-los. (De fet, passat tant de temps, el que en realitat faria és llegir-los de nou per primer cop.) Entre ells la *Nueva antología personal* de J. L. Borges, un breu recull de contes, poemes i assaigs — triats pel propi autor — del qual en servava només el record torbador d'una de les històries. Així doncs, vaig iniciar simultàniament la lectura d'aquestes dues obres tan dispars. En contra del que havia cregut, el llibre que em va enganxar va ser el de Borges. Malgrat la densitat de la seva prosa, en cap cas se'm féu feixuc: tot hi encaixa al mil·límetre. M'ha fet l'efecte físic que la seua lectura em nodria el pensament. De la novel·la d'en Zafón, què voleu que us en digui. És distreta, suposo, però em va deixar una trista sensació de buidor. Deu ser cosa de la meua avançada edat.

Irene Martí, premi «Vila de Pena-roja»

// CARLES SANCHO

Fusta de cirerer de la jove estudiant de batxillerat tarragonina Irene Martí Gil, ha estat el relat guanyador de l'edició d'enguany dels premis del VIII Concurs de Relats Curts Maties Pallarès concedits per l'Ajuntament de Pena-roja. Una romàntica història d'un amor impossible entre dos jòvens de diferent classe social, escrita amb un llenguatge molt acurat i precís. L'acte de lliurament dels guardons, tant el de pintura com el de narrativa, al que van assistir els tres autors guanyadors, va celebrar-se el 20 de gener, festa d'hivern en el municipi matarranyenc. El segon premi, *Esto es un atraco*, ha estat per al professor originari de Montalbán Gregori Royo Bello resident al País Valencià. L'autor del relat situa l'acció del robatori en una entitat financera del Matarranya. En el mateix acte cultural també es va concedir el premi del VIII Concurs de Pintura Desideri Lombarte que va guardonar l'artista barcelonina resident a Fondespata Ingrid Tusell amb l'obra *Burbujas para un rinoceronte*. Pintora que participa en l'exposició col·lectiva Matarranya Art i on s'ha pogut veure una mostra de la seua

Irene Martí Gil

obra al castell de Vall-de-roures fins a finals de febrer. Enguany el nombre de relats i de pintures presentades ha estat molt important,

un centenar de textos, tant en català com en castellà, i vint-i-dues obres plàstiques que ha fet molt difícil la selecció per la qualitat de les obres recollides.

En estos anys difícils de retallades pressupostàries, especialment en l'àrea de cultura, és molt d'agrair que l'ajuntament de Pena-roja continuï el camí que va iniciar el 2004 i no haja suprimit estos premis que incentiven la creació literària i artística no només del Matarranya sinó d'autors i pintors d'altres territoris.

Els primers premis de relats curts en català es van quedar a Beseit, Susana Antolí va ser la guanyadora, l'any següent a Vall-de-roures, Lluís Rajadell va aconseguir la segona convocatòria, i en les successives han estat guardonats escriptors catalans i valencians. Els premis duen els noms de dos personatges rellevants en la història de la vila: Maties Pallarès i Desideri Lombarte. Un record permanent d'agraïment dels veïns a la seua extensa obra, una gran part dedicada a la vila on van nàixer, encara que després els dos hagueren de deixar Pena-roja i emigrar cap a Barcelona.

LO RASPALL

Em cansen aquests clàssics // Ramon Mur

No són els clàssics de la cultura grecoromana ni del Renaixement del segle XVI. Són els partits de futbol entre el Reial Madrid i el Barça anomenats així. 'Clàssics'. I a mi aquests clàssics cada dia em cansen més. L'any passat vam tenir fins a quatre d'aquests clàssics en un sol mes. Els aficionats al futbol gaudim, però, del joc que fan aquests dos equips perquè, sens dubte, són els dos millors del món. Però tant de bo acaba per indigestar ja que ja se sap que «el poc agrada i el molt cansa».

Lo pitjor és el rerefons d'enfrontament social i polític que hi ha darrere d'aquests partits clàssics del futbol. El Barça va eliminar el Madrid de la Copa del Rei i jugarà la final d'aquest torneig contra el l' Athletic Club de Bilbao. Una final que, en pura lògica, s'hauria de jugar a Madrid i a l'estadi Santiago Bernabeu, que és el de més capacitat per acollir els milers d'aficionats bascos i catalans. Doncs resulta que la majoria dels aficionats del Reial Madrid volen evitar per tots els mitjans que el seu enemic clàssic, el Barça, pugui proclamar-se campió al seu estadi.

A Madrid tampoc volen que es jugui la final al Bernabeu

perquè tan espanyols com són temen que les dues aficions, la basca i la catalana, tornin a xiular l'himne nacional espanyol que és, més pròpiament parlant, la Marxa Reial. L' Athletic i el Barça desitjarien jugar al Bernabeu. Però a Madrid no volen. És a dir, que els defensors de l'única i veritable espanyolitat es neguen, per un o altre motiu, que el partit decisiu del torneig que es juga en honor del cap de l'Estat, el Rei, es jugui en la pròpia capital de l'Estat, la ciutat on resideix el Rei.

Crec que aquesta final s'hauria de jugar a València, com ja va passar en una altra circumstància igual fa uns anys. Si els madridistes no volen que es jugui al Bernabeu, podria jugar-se a l'Estadi Vicente Calderón l' Atlètic de Madrid, també de la capital de l'Estat. Però tampoc aquesta alternativa és bona perquè el que de debò passa és que la disputa d'un títol esportiu entre bascos i catalans només està ben vista en alguns punts aïllats de Madrid. Per això el millor és que aquesta final es disputi en una altra ciutat ja que el més sensat en aquesta vida es no anar allà on saps que no seràs ben rebut.

Fi de la utopia de Gran Scala

//MÀRIO SASOT

El passat divendres 10 de febrer finalitzava el termini legal per a l'adquisició dels terrenys per part de la promotora d'oci i joc ILD per construir un macrocomplex als Monegres al terme municipal d'Ontinyena (Osca).

Amb això es dona l'estocada final a una quimera afavorida des del govern d'Aragó des de fa quatre anys i que va donar falses esperances a molts habitants de zones rurals dels Monegres i Baix Cinca necessitats d'alternatives de desenvolupament.

El compromís de compra de 1.000 hectàrees signat pels representants d'ILD i els propietaris dels terrenys fa dos anys expirava en eixa data sense que la promotora aparegués per la localitat afectada ni fes cap declaració a la premsa. En total ILD havia pagat en tres fases entre el 12% i el 14% de la quantitat global aparaulada, un milió dos cents mil euros, que romandran definitivament a les butxaques dels propietaris dels terrenys.

Els polítics aragonesos que des del principi van recolzar aquesta iniciativa, (PSOE, PAR i PP), lluny de penedir-se, es reafirmen en la idea de que «calia intentar-ho» i apunten a la «mala situació financera internacional» com a causa del fracàs del projecte.

Arturo Aliaga, conseller d'Indústria del PAR en el govern regional del PP i abans al de coalició PAR-

Mini Museum
Gran Scala

PP, va manifestar que «el govern aragonès no ha invertit ni un euro en el projecte» i que «els propietaris dels camps d'Ontinyena afectats s'han trobat amb uns ingressos que no esperaven sense perdre la propietat dels mateixos». Tot això sense fer esment dels centenars de milers d'euros gastats en la presentació «virtual» del projecte i els nombrosos viatges fets per consellers aragonesos i directius de ILD a costa de l'erari de la DGA.

El projecte d'oci i joc de Gran Scala tenia previst invertir 17.000 milions d'euros per la construcció de 32 casinos, 70 hotels i vuit parcs temàtics en diferents fases al desert dels Monegres. Diversos dels responsables d'ILD s'han vist impli-

cats en diversos delictes fiscals i penals.

Durant tots aquests anys, van ser moltes les veus de persones i entitats que denunciaren la irracionalitat d'aquest model de desenvolupament, alertaren dels problemes mediambientals que portaria i posaren en dubte la fiabilitat i viabilitat del projecte.

La Plataforma «Stop Gran Scala», que agrupa a totes aquestes veus crítiques van expressar en un comunicat que «l'afaire Gran Scala» és un bon exemple del que pot passar quan no es té un projecte coherent per a un territori i s'està disposat a donar suport a qualsevol proposta que generi una percepció (real o no) de creació de llocs de treball.

L'ARGADELL

Morella, la perla dels Ports // Juli Micolau

La capital de la comarca dels Ports té una situació de privilegi estratègic al centre geogràfic de la Corona d'Aragó com a pas entre la vall de l'Ebre i la Mediterrània.

L'impressionant castell n'ha vist de tots els colors, des de l'època islàmica fins a l'esplendor medieval, el renaixement i l'explosió barroca.

Ha tingut personatges famosos com el Cid, en Sa'id Abu Sa'id, el conqueridor Balasc d'Alagó, el rei Jaume I, el Príncep de Viana, o Josepa Bosch «La Pardala», una heroïna penjada durant la dominació napoleònica. El general Cabrera va dirigir un mini-estat independent en eixa població.

En el s. XIX era la principal vila industrial entre Reus i Alcoi. Ara constitueix un conjunt monumental per la seua estructura urbana i per l'arquitectura civil, militar i eclesiàstica.

Els franciscans es van aplegar a Morella a finals del s. XIII després de la petició dels jurats al rei. En el convent de Sant Francesc es guardaven els llibres i els diners: l'edifici és gòtic i en breu es convertirà en un Parador de Turisme.

Dins de les seues muralles hi podreu trobar flaons, mel, carn... Us podeu deixar anar pel carrer de Sant Nicolau, pel Jardí dels Poetes, pels seus carrers costeruts carregats d'un ambient especial, i alhora anar llegint el llibre sobre les Jornades de l'Institut d'Estudis Catalans a Morella, una delícia al paladar dels amants de la llengua.

Ja fa anys que la gent pot firmar un manifest: és una butlleta per adherir-se a la candidatura de Morella per a declarar-la Patrimoni de la Humanitat.

I per als matarranyencs és una ciutat molt especial.

Cicle de xerrades sobre el vestit tradicional

// CARME MESSEGUER

El passat divendres 3 de febrer, el Palau Montcada de Fraga va acollir la primera d'un cicle de tres conferències que organitza la Mostra Tradicionària, la passarel·la de moda tradicional que té lloc al Castell de Fraga al voltant del Dia de la Faldeta.

Amb el títol *Evolució del vestit típic*, la investigadora fragatina Mary Zapater va donar una visió de la història de la indumentària aturant-se en determinades peces i posant sempre en relació l'evolució de les tendències en la indumentària local tradicional amb esdeveniments de caràcter econòmic o polític generals. Així, va comentar les calces blanques o negres, els valons (pantalons fins a mitja cama), documentats al segle XVII, les *bajeres*, les sobreengües, les anomenades faldetes d'Alcanyís i els cossets; així com la regulació en la producció de teixits a càrrec de Felip V i de Ferran VI, el motí d'Esquilache en temps de Carles III, que va fer escurçar les capes, la importació de seda i motius des de les Filipines, l'arri-

bada de les ratlles amb l'estil Lluís XVI, i la revolució industrial, que va democratitzar la indumentària. Segons Zapater, l'exuberància que assoleix la indumentària al segle XVIII, per la possibilitat d'ús de nous tints, es va veure truncada per l'epidèmia de còlera de mitjan segle XIX, que va obligar a cremar molta roba; la represa va tendir a cert estil retro en relació amb el Romanticisme. D'altra banda, les primeres dècades del segle XX van desvetllar l'interès antropològic per la indumentària local, marcat per l'obra del pintor costumista Miquel Viladrich i per l'estada d'estudi dels alumnes de l'Escola de Ceràmica de Madrid per immortalitzar estampes típiques.

Mary Zapater va acompanyar la seua didàctica exposició amb abundant material gràfic i va animar la població fragatina a seguir participant en el Dia de la Faldeta, que és un exemple de treball col·lectiu.

Les properes conferències del cicle versaran, respectivament, sobre el pentinat i la roba infantil (24/02)

Cartell de la conferència.

i sobre la diferència entre l'apretador i el cosset i la roba d'home (16/03), a càrrec d'altres especialistes en la matèria.

EU, contra la taxa per l'ús del Palau Moncada

// REDACCIÓ

L'assemblea d'Esquerra Unida de Fraga ha proposat a l'Ajuntament que elimine la taxa a les associacions i entitats sense ànim de lucre que utilitzen el saló d'actes del Palau Montcada fora de l'horari laboral. I és que si una associació sol·licita disposar d'aquest equipament cultural públic ha d'abonar 10 euros per cada hora de dilluns a divendres a partir de les 20.30h, els dissabtes a partir de les 13.00h, i els diumenges i festius a qualsevol hora.

Xandru Sánchez, coordinador d'Esquerra Unida a Fraga, creu que la gratuïtat d'aquest important equipament per a les associacions «di-

Xandru Sánchez, coordinador d'Esquerra Unida a Fraga.

ESQUERRA UNIDA

namitzaria la vida cultural fragatina, mentre que els horaris en què es cobra la taxa són precisament quan més persones poden acudir als diferents actes organitzats».

Sánchez apunta que «per a la major part de les associacions suposa un enorme esforç el pagament d'una taxa per l'ús d'un equipament públic que es manté amb els diners de tots». En tant que equipament públic, doncs, «ha de ser accessible a tots els ciutadans i, per això, s'ha de fomentar el seu ús sense que el pagament d'una taxa supose en cap cas una dificultat afegida o un impediment per a la seua utilització».

Assemblea anual del GRAPA

// J. ESPLUGA

El passat 18 de febrer va tenir lloc a Alcampell l'assemblea anual del GRAPA, on es va fer balanç de les activitats fetes fins a la data i es van fer propostes de futur. El Grup de Recuperació d'Arquitectura Popular d'Alcampell (GRAPA) va ser fundat l'any 2007 per una sèrie de persones interessades a estudiar i recuperar les construccions rurals i urbanes de la zona de la Llitera.

Durant aquests anys els membres del grup han anat fent un catàleg de les voltes d'Alcampell, tot identificant la seua morfologia i situació geogràfica. L'estudi realitzat fins ara mostra com les voltes i cabanes rurals es troben, en general, en un estat de conservació molt precari, principalment a causa del canvi de model agrari de les darreres dècades i de l'estil de vida que hi va associat. Es tracta de veritables joies arquitectòniques centenàries que s'han abandonat i, en ocasions, s'han deixat caure o s'han enderrocats per part dels seus propietaris. La intenció del GRAPA és contribuir a donar valor a aquestes construccions per tal de frenar, o almenys minorar, la seua desaparició, així com mostrar les seues interessants solucions arquitectòniques i les històries que acompanyen.

Alguns dels assistents a l'assemblea anual del GRAPA

J. ESPLUGA

Des de l'any 2007 el GRAPA ha organitzat una exposició anual a Alcampell sobre elements característics de l'arquitectura rural i fotos de les voltes que es van catalogant, combinada amb una exposició d'artistes plàstics locals, tot generant un interessant diàleg entre l'art del passat i del present. Per altra banda, des del 2010 el grup organitza també un concurs fotogràfic dedicat a elements temàtics clau de les nostres contrades. Els te-

mes tractats fins ara han estat «l'oli» (Nadal de 2010) i «les bodegues i el vi» (Nadal de 2011), i les exposicions de les fotos a concurs han aplegat una nombrosa participació tant de fotògrafs com de visitants.

Entre les fites que es proposa el GRAPA, més enllà de continuar amb la catalogació de les construccions rurals del terme municipal i d'altres llocs de la comarca, destaquen l'organització durant el 2012 d'un cicle de conferències sobre arquitectura popular, així com la possible realització d'un taller de pedra seca per a recuperar algunes construccions emblemàtiques que s'han perdut o estan a punt de caure, com algunes voltes o la font de «Font-blanca». A més, el grup es proposa continuar amb el concurs anual de fotos i establir aliances amb altres associacions locals per a promoure activitats culturals a la localitat i a la comarca. El GRAPA ha estat també implicat en l'organització d'un cicle de tertúlies a l'estiu i, en l'assemblea del passat mes de febrer, es va acordar continuar donant-li suport. Més informació sobre el cicle de tertúlies i sobre el concurs de fotos de l'any passat es pot trobar a: <http://tertuliesalcampell.wordpress.com>

Foto d'una volta de l'exposició

J. ESPLUGA

La Ribagorça es mobilitza contra la MAT Montsó-Isona

// CARLES BARRULL

Els diferents partits polítics, associacions culturals, col·lectius i persones que formen part de la Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica Montsó-Isona es mobilitzen contra aquesta infraestructura el proper dissabte 10 de març. L'acte comença a les 11 del matí a Pueyo de Margaillén (prop de Graus) amb una taula informativa i venda de materials i una caminada d'unes 3 hores fins a Capella on es farà una lloganissada popular (amb tiquets de 5 euros) i a partir de les 5 de la tarde hi haurà una taula rodona amb la participació de: Patxi González (arquitecte d'interior, geobiòleg i membre de GEA; Alberto Rubio (metge de

Graus-Torres del Bisbe), d'Àlex Serrano (membre d'Ecologistas en

Manifestació d'Areny PLATAFORMA UNITÀRIA

Acció i de la Plataforma Unitària).

ESTAMPES RIBERENQUES

Els amors furtius // Quim Gibert

En la darrera versió cinematogràfica de *Dràcula* hi ha una escena impagable. Es tracta de quan l'home vampir viatja a Anglaterra amb una bossa amb terra de Transilvània entre l'equipatge. I és que al pervers comte l'excita, estant lluny de casa, grapejar la terra del seu país.

El lligam tel·lúric d'aquest *Dràcula* és una història íntima amb Transilvània. Lluís Racionero, escriptor, diu que «un país és una relació amorosa amb un territori». Aquesta estimació inicialment saludable amb una terra (i, per tant, amb la llengua territorial i les seves coses) de vegades topa amb tants obstacles que la fan problemàtica i, a la llarga, esdevé la història d'un amor clandestí.

Aquest fenomen es produeix quan hi ha democràcies que fomenten el desamor envers la identitat lingüística pròpia d'una contrada. El no reconeixement per part d'Aragó i d'Espanya del català com a llengua oficial de la Franja de Ponent confirma que l'espanyola és una democràcia de baixa intensitat, que perjudica seriosament la salut de la nostra llengua. Albert Sánchez Piñol, antropòleg, afirma que la democràcia (espanyola) legitimarà l'assassinat del català: «el català només el salvarà la democràcia catalana».

Així i tot hi ha prohibicions que no impedeixen les històries d'amor, quan darrera hi ha uns valors que estimulen a caminar. Això explica que Jesús Moncada (Mequinensa, 1941 - Barcelona, 2005) i Francesc Serés (Saidí, 1972), s'hagin vinculat positivament amb la cultura catalana. Abans, però, van haver de descobrir que la seva és una llengua tan digna com les altres. I que gaudeix de totes les facultats per ser compartida amb èxit. De fet, Moncada ha estat traduït a una vintena llarga de llengües i Serés fou Premi Nacional de Literatura de la Generalitat de Catalunya el 2007. Per poder créixer com a literats van

haver de comptar amb bons mestres i un entorn adequat. Amb aquest esperit, el Casal Jaume I de Fraga promou el dissabte 17 de març, a Fraga (Palau Montcada, St. Josep de Calassanç 12), la primera edició de la jornada sobre *Llengua i seducció*, amb la participació de l'escriptor Francesc Serés, l'assagista Josep Maria Prim i l'hebraïsta Tessa Calders. Seguint el traç de Moncada i Serés, el repte és justament crear les condicions perquè la Franja sigui un bon lloc perquè brotin primeres espases del món de les lletres i de qualsevol altre àmbit, amb un arrelament clar i català.

En el famós conte de Hans Christian Andersen, hi ha alguna cosa que desconcerta l'aneguet lleig quan divisa uns cignes majestuosos. En ells percep obscurament la seva pròpia naturalesa. Hi ha molts fragatins que perceben obscurament la seva naturalesa en allò català. Però de manera obscura, desagradable, contradictòria. No és un fenomen casual. En tot cas, és causal: institucions de poder i veus suposadament acreditades, des de fa segles, no han parat de difondre prejudicis, malvestats contra qualsevol rastre de catalanitat a casa nostra. Tant la felicitat d'endevinar a poc a poc la teva veritable identitat com els amors (im)possibles sempre han estat matèria prima entre les ments inquietes. El mequinensà Hèctor Moret, en un fragment del poema titulat *Paisatge*, diu: «Si sóc tan sec és perquè així m'ha fet/ únic consol per al meu cor salvatge/ aquest país de qui parlo en secret».

Hi ha frases fetes per a xiquets, sentides a Fraga i altres punts del nostre àmbit lingüístic, que ens conviden a moure'ns: «Bona nit, totes les puces al teu llit, i la més grossa al teu melic!». I és que dormir envoltat de puces és desagradable, sobretot perquè les picades d'aquest insecte fan mal de debò.

VI CENTENARI DE LA CONCÒRDIA D'ALCANYÍS I COMPROMÍS DE CASP

Les Corts i el Justícia rememoren la data del 15 de febrer de 1412

// RAMON MUR

El Baix Aragó va recuperar part de la seua excel·lència històrica amb la sessió plenària que les Corts van celebrar el passat 15 de febrer a la seu de la Comarca, a Alcanyís. La ressonància d'aquest acte institucional, commemoratiu del VI Centenari de la Concòrdia d'Alcanyís i Compromís de Casp, hauria de servir perquè el Baix Aragó aconseguís rescatar part de la seva transcendència social i política, la que va tenir abans de la distribució d'Espanya en províncies, fa 179 anys. El ple extraordinari de les Corts va tenir com a únic ordre del dia el descàrrec de les activitats desenvolupades pel Justícia d'Aragó durant l'any 2011 i del qual es va encarregar el seu titular actual, Fernando

Sessió plenària de les Corts d'Aragó a Alcanyís
JOSEP PUCHE

El president de les Corts d'Aragó, José Àngel Biel, signa al llibre d'or de l'Ajuntament d'Alcanyís, en presència de l'alcalde Juan Carlos Gràcia Suso
JOSEP PUCHE

García Vicente.

Les Corts van sortir de Saragossa per a reunir-se en sessió plenària un 15 de febrer, 600 anys després que en una data igual s'aconseguís l'acord de Concòrdia que donaria pas a la resolució adoptada pels nou compromissaris (tres per Aragó, tres per Catalunya i tres per València) i que ha passat a la història amb el nom de Compromís de Casp, perquè va ser en aquesta ciutat on, el 28 de juny del mateix any 1412, es va acordar triar com a successor en el tron de la Corona d'Aragó a Fernando d'Antequera i de Trastàmara, infant de Castella. L'actual Parlament autonòmic d'Aragó, amb la participació del Justícia, una institució que va intervenir en l'elecció

ocupen els ciutadans aragonesos d'avui. El Justícia, Fernando García Vicente, va alertar les institucions dels problemes d'escolarització i altres que poden derivar-se de l'última reforma educativa anunciada per l'Executiu. Es va referir també a la necessitat d'emprendre l'anhelat i vell projecte de desdoblament de la carretera N-232 que unirà Saragossa amb la Mediterrània a través del Baix Aragó. Mentrestant, l'oposició va demanar al govern PP-PAR, que presideix Luisa Fernanda Rudi, l'acceleració del projecte de construcció d'un nou hospital comarcal a Alcanyís.

Consens entre aragonesos, catalans i valencians

Encara que l'acord final de Casp va ser el resultat d'un llarg procés de dos anys, iniciat a la mort de Martí I l'Humà el 1410 i que les Corts d'Aragó van anar gestant-se en ciutats importants com Calatayud, el fet que la Concòrdia i el Compromís, el desenllaç final del procés, es concentrassin en les dues poblacions més importants de la Terra Baixa posa de manifest la importància que aquesta comarca va tenir en l'antiguitat, fins i tot al llarg de tota l'edat moderna. D'altra banda, si bé és cert que l'esdeveni-

dels compromissaris aragonesos el 1412, va tenir oportunitat de tractar els problemes del present a la llum d'un dels moments més rellevants de la història aragonesa.

Els cinc grups polítics amb representació a les Corts de 2012 —PP, PSOE, PAR, CHA i IU— van destacar la necessitat de recuperar la concòrdia i el consens com a mesura ineludible per resoldre els problemes que pre-

ment històric del que es commemora aquest any el VI Centenari va suposar l'entrada de la tot poderosa Castella en l'esdevenir de la Corona d'Aragó i que el Compromís de Casp no va ser acceptat per tots els aragonesos ja que alguns van pretendre solucionar el conflicte de successió a la Corona per les armes i en clima de guerra civil, no és menys cert que el 1412 Aragó, Catalunya i València van arribar a un acord per la via del diàleg i el consens polític.

Va ser, per tant, un exemple que avui no es pot reproduir, per desgràcia, ni en qüestions com la designació del president de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre (CHE). El ferotge i visceral anticatalanisme d'algunes forces polítiques aragoneses, com el PAR, és causa que la Generalitat de Catalunya, governada per Convergència i Unió (CiU) s'oposi al fet que un membre del partit aragonesista sigui el nou gestor de la CHE. La Concòrdia d'Alcanyís i el Compromís de Casp haurien de ser avui, doncs, un mirall històric en el que bé podrien mirar-se els polítics aragonesos del moment present.

El Corregiment d'Alcanyís a l'altura de 1412 era dels més importants d'Aragó i ho va ser fins que el 1833 es va configurar l'actual província de Terol. A partir d'aquest moment es va iniciar el declivi de la Terra Baixa d'Aragó en l'ordre institucional, social i polític, com també l'econòmic. Per això el ressò que ha tingut la data del 15 de febrer de 2012, amb les Corts i el Justícia d'Aragó, reunits a la seu de la Comarca del Baix Aragó, a Alcanyís, encara que potser no sigui suficient, hauria de servir per tornar a la Terra Baixa part de la excel·lència institucional que va tenir en el passat. D'aquesta manera, algunes de les mancances que la comarca arrossega en matèria d'infraestructures, sobretot, i, en definitiva, en el desenvolupament integral de la zona, es podran resoldre amb una urgència que resulta inajornable. N'hi ha prou en citar només alguns exemples com són l'anelhada recuperació del ferrocarril per Alcanyís, la construcció d'un nou hospital en aquesta ciutat, la reestructuració del servei públic de viat-

gers o el tantes vegades citat desdoblament de la carretera N-232.

Pedagogia històrica

Santiago Vidiella va sostenir durant tota la seva vida que «el coneixement del passat és impuls del futur». Aquest impuls cap al futur seria el resultat que es podria esperar que produís la commemoració de la Concòrdia i del Compromís en el Baix Aragó, tant en el pertanyent a la província de Saragossa amb capitalitat a Casp, com en el terolenc la capçalera comarcal del qual és Alcanyís.

El Centre d'Estudis baixaragonesos (CESBA), dependent de l'Institut d'Estudis Terolencs (IET), ha editat, en col·laboració amb diverses

Primera pàgina del còmic commemoratiu, obra de Lorena Villegas i Eduardo Trelles

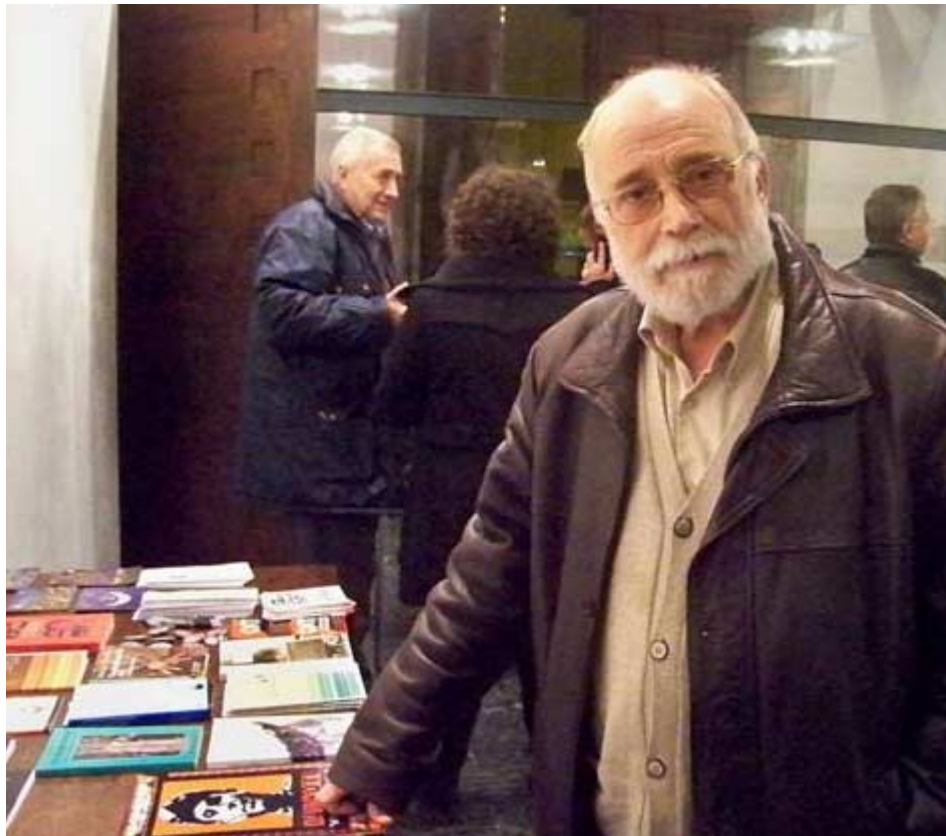
institucions, un còmic sobre La Concòrdia d'Alcanyís i el Compromís de Casp que va ser presentat el passat 10 de febrer a l'auditori del Palau Ardid, seu de la Biblioteca Municipal i l'Arxiu d'Alcanyís. El CESBA que ja va publicar fa anys un altre còmic sobre els humanistes alcanyissans del segle XVI, realitza amb aquesta publicació una activitat de pedagogia històrica tendent a divulgar el coneixement de determinats moments històrics. La presentació del còmic del sisè centenari de la Concòrdia i del Compromís va ser seguida per un públic interessat que va omplir l'auditori de la Biblioteca Municipal. En el mateix acte, es van vendre prop d'un centenar d'exemplars de la publicació del CESBA.

JORNADES DE LA CNT A FRAGA

Arcadi Oliveres dóna les seues receptes per a eixir de la crisi econòmica

// HUGO SOROLLA

Arcadi Oliveres
JAUME CASAS

Unes 150 persones van omplir de gom a gom la sala d'actes del Palau Moncada el passat 25 de gener. I és que l'esdeveniment s'ho valia: el conegut economista i professor Arcadi Oliveres va analitzar de manera contundent la situació de crisi econòmica actual i va proposar mesures per a eixir-ne. Amb aquesta xerrada es van cloure les Jornades Culturals i Llibertàries la CNT de Fraga, que s'han allargat tot el gener amb diverses activitats al voltant de la crisi econòmica.

Oliveres va començar la seua conferència referint-se a la crisi alimentària, al seu parer la crisi més greu de la humanitat. Així, va recordar que cada dia moren de fam al món 80.000 persones. Fer inversions per a posar-hi remei costaria 50.000 milions de dòlars anuals, tan sols una fracció dels diners destinats al rescat de la banca al primer món: «En els últims 3 anys els governs han donat a la banca 4,6

bilions de dòlars, quantitat amb la qual es podria solucionar el problema de la fam al món durant els propers 92 anys». El ponent es va lamentar per la manca de voluntat política per a eradicar aquesta situació.

Un cop fet aquest matís, Oliveres va començar a parlar sense embuts de la crisi econòmica. En primer lloc, va destacar que una de les causes «sens dubte» d'aquesta crisi és l'especulació financera a la que ha conduït la liberalització dels mercats borsaris. L'economista va introduir el concepte de la Taxa Tobin, una taxa que gravaria en un 1 per 1.000 les operacions de compravenda borsàries. Si s'apliqués, Oliveres creu que la meitat d'operacions especulatives desapareixerien, ja que deixarien de ser rendibles i es recaptarien 200.000 milions de dòlars, quatre vegades més del que és necessari per a acabar amb la fam al món. Oliveres va detallar fil

per randa l'oposició a aquesta taxa per part dels grans bancs con Goldman-Sachs, estretament lligat al Departament del Tresor nord-americà, i va assegurar que no hi ha cap autoritat enlloc disposada a resoldre l'especulació.

L'economista també va assenyalar la lluita contra el frau fiscal com a element clau per a la recuperació econòmica. Un frau fiscal que Oliveres va xifrar de 80.000 milions d'euros anuals al nostre estat, sense comptar els diners que s'envien a paradisos fiscals, uns 200.000 milions més. Oliveres va contrastar aquesta quantitat amb el cost de les pensions, 110.000 milions: «sense el frau fiscal podríem triplicar les pensions». En aquest sentit, Oliveres va explicar la naturalesa de les SICAV, Societats d'Inversió de Capital Variable. Aquestes societats són emprades pels beneficiaris de les grans fortunes per a desgravar impostos: només tributen un 1% del seu capital, en contrast amb el gairebé 20% de mitjana de tributació de l'IRPF que paguen la majoria de ciutadans. Oliveres va assenyalar els principals beneficiaris de les SICAV: Emilio Botín i Amancio Ortega. El professor va explicar també com molts dels bancs espanyols tenen sucursals a paradisos fiscals on es dediquen al blanqueig de diners procedents del narcotràfic i altres negocis il·legals. Oliveres es va mostrar pessimista i va assegurar que els diners del frau fiscal mai no es recuperaran, ja que els lligams entre la banca i els partits polítics, independentment del seu color, impossibiliten que s'ature aquest frau.

Una altra solució per al context actual seria que l'estat deixés d'ajudar la banca. «Mai s'hauria d'haver salvat la banca. La banca s'hauria d'enfonsar, com em passaria a mi si tingués qualsevol negoci i m'anés malament». Oliveres va aclarir que això en cap cas vol dir deixar la gent sense els seus estalvis. «Per això, ja hi ha

el Banc d'Espanya, que cobriria els primers 100.000 € a través del Fons de Garantia de Dipòsits».

En aquesta línia, l'economista va explicar l'auge de l'anomenada banca ètica. La seua característica més important és que tothom sap què s'està fent amb els seus diners. Hi ha un compromís explícit per part de l'entitat que mai s'usaran per a fer «inversions negatives» com ara armament, guerres, drogues, explotació infantil, discriminació de la dona... Els beneficis s'inverteixen només en educació i cultura, creació d'ocupació i medi ambient.

Pel que fa a la problemàtica laboral, Oliveres va assegurar que «mai trobarem feina pels 5 milions d'aturats que hi ha a Espanya». Va exposar que el que cal fer és repartir la feina reduint la jornada laboral per tal d'ampliar els llocs de treball disponibles. A França, fa 12 anys van adoptar una llei en què regulava el mercat laboral: de les 40 hores setmanals, es passava a 35. Per tant, en reduir la jornada de 8 a 7 hores al dia, França va fer desaparèixer dos milions d'aturats en dos mesos. D'altra banda, també va explicar el cas de la cooperativa Mondragón, fabricant de cuines Fagor, que quan es va tro-

bar en crisi va comunicar que havia de desfer-se de 5.000 treballadors. Els treballadors ho van rebutjar i van proposar reduir-se un 15% el sou, just el cost de mantenir els 5.000 llocs de treball. No es van produir acomiadaments i l'empresa es va acabar recuperant: amb 110.000 treballadors, Mondragón és ara la cooperativa més gran d'Europa.

A més, per Oliveres, és important com es distribueix la forquilla salarial dels treballadors. L'ideal seria que s'establís una forquilla on el sou màxim no superés mai en més del triple al mínim. General Motors, que va fer fallida, tenia una forquilla de sous d'1 a 750. Per tant, qui cobrava més, cobrava 750 vegades més que el que cobrava menys. No obstant això, els EUA van ajudar General Motors amb 50.000 milions, precisament el que costa la lluita contra la fam al món durant un any. Pel que fa al BBVA, la forquilla salarial actual és d'una diferència de sis-cents a un. Per contra, a la cooperativa Mondragón la forquilla és de 1 a 9.

Oliveres també va alertar que en aquest context de crisi «no podem carregar els plats trencats a la immigració. Són aquí perquè la nostra piràmide de població els demanda». L'ONU va calcular al 1999 que Es-

panya, amb una de les poblacions més envellides d'Europa, necessitaria l'arribada de 150.000 persones cada any. «En la nostra piràmide de població hi ha un forat a la segona edat, l'edat laboral. Són les persones que han de pagar les pensions dels de dalt i l'educació dels de baix, i aquest forat només es pot omplir amb immigració». Oliveres també va trencar un altre dels tòpics relatius a la població nouvinguda: segons va apuntar, la diferència entre el que reben i el que aporten «ens dona a nosaltres un saldo favorable de 6.000 milions».

Dues hores després de l'inici de la xerrada, i amb l'auditori a la butxaca, el ponent va finalitzar l'acte assegurant que «mai sortirem de la crisi recuperant el creixement». «Fins al 1989, tot allò que l'activitat humana destruïa, el planeta ho podia reposar a l'any següent», va dir. «Ja no és així i la petjada ecològica es fa cada cop més gran. En un món en què un 20% de privilegiats consumeix el 75% dels recursos, no tenim dret a seguir creixent». L'opció del decreixement és, segons Oliveres, l'única garantia per què les futures generacions se'n puguin sortir, i va aclarir que en cap cas decreixent vol dir més misèria, sinó estalviar i deixar de tenir el consum com a objectiu ineludible.

Una altra manera de fer cultura

// H.S.

Arribo quan passen pocs minuts de les set de la tarda, i el vestíbul del Palau Moncada encara és completament buit: fins i tot pujo dos pisos amunt, a la biblioteca, per confirmar que no m'he equivocat d'hora. Sí: serà a dos quarts, diu l'Elena, simpàtica. Li dono les gràcies i me'n torno cap avall. Ixco a fora a veure si arriba algú. Sí: veig el cotxe de l'Òscar Labat, un dels artífexs de l'esdeveniment. Ve amb l'Arcadi Oliveres, al qual ha anat a buscar a l'estació de tren de Lleida. També arriben, a peu, la resta d'artífexs: la Rosa Arqué i el Juan Carlos Chiné. Van ben carregats: porten una cistella de verdures i hortalisses ecològiques que sortejaran per a sufragar les despeses de l'acte. Dos euros, una tira; tres euros, dues. No és mala idea. Veig que al pot on recolliran les monedes hi diu 'pot' i no 'bote' i em fa somriure. Això, com el lector ja deu saber, és tota una proesa al nostre món franquolí, digna d'un premi Galan com a mínim.

Mentre no es fa dos quarts, Oliveres mira els fulletons i lli-

bres de la paradeta i parla amb nosaltres, em demana què estúdio i m'explica que ja ha estat altres vegades a Fraga. Una regidora del consistori fragatí el saluda i parla amb ell durant uns minuts. Gasta un català prou correcte, la regidora. Ningú no diria que l'Ajuntament fa anys que no permet que els fragatins ens hi adrecem en la nostra llengua. En fi. Poc a poc van arribant cares conegudes, fins i tot algun parent que feia temps que no veia. Me n'alegro molt. En total, gairebé 150 persones (la Rosa Arqué i jo convenim que a la crònica hi escriurem 150). L'acte comença puntual, sortejant la cistella de verdures i hortalisses ecològiques.

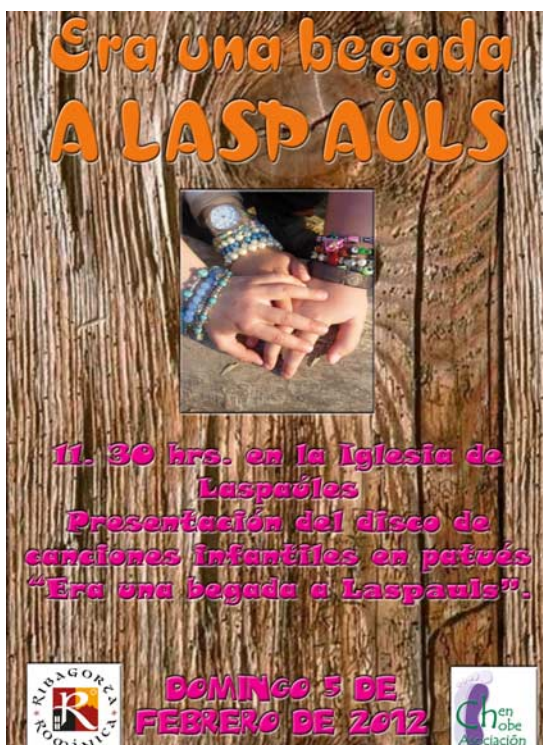
Gairebé hem cobert despeses amb això del sorteig, em diu la Rosa, tota satisfeta. El Juan Carlos obre la xerrada reivindicant l'acte com una altra forma de fer cultura. Hi penso i és ben cert: fora del folklore habitual, a camins massa embafador, a Fraga també hi ha altres maneres de fer cultura. Les jornades de la CNT en són un bon exemple. Un dels pocs exemples, però.

La llengua de les Paüls

// CARLES BARRULL

Recentment l'Associació per al Desenvolupament de la Ribagorça Romànica ha subvencionat el CD «Era una begada a Laspauls», editat per l'Associació Chen Chobe d'aquesta localitat ribagorçana. Alguns diuen que és un disc de cançons infantils, d'altres que és un conte infantil musicat i tots coincideixen que ha primat els treball en equip amb les veus d'un improvisat cor de gent de totes les edats de Les Paüls, la recollida de dos temes de tradició popular i tres més realitzat per l'escriptora Carmén Castán, música de Juancho Alegrete i arranjaments de Belén Castel, Núria Estaún i Pablo Gascón.

Soprèn que una associació cultural desconegui els estudis lingüístics que s'han fet de la zona; s'oblidi de la denominació científica de llengua catalana, menyspreï una denominació ultralocal com pot ser la llengua de les Paüls, o una denominació pejorativa com el «xapurretjat» i, gratuïtament, s'apunti, segurament per proximitat i prestigi social i econòmic a la denominació de patuès a la llengua local, canviant la denominació de la seva llengua com qui canvia de

poble o de casa, sense cap justificació o recerca que ho expliqui. Més sorprenent encara és l'ajut que li ha donat l'Associació per al desenvolupament de la Ribagorça Romànica, un consorci catalano-aragonès integrat pels 14 ajuntaments de la zona, per les conselleries d'Agricultura d'Aragó i Catalunya i pel Ministeri d'agricultura

Cartell de la presentació del CD «Era una begada a Laspauls»

que donen suport a aquesta iniciativa. Aquest consorci, a finals de juny de 2012 organitzarà els Sky Games, ja porta quasi quatre anys de marginació d'una manera constant i reiterada de la llengua catalana, no sols en la toponímia de la zona aragonesa que l'escriu únicament en castellà, també en els textos i notes de premsa i publicitat que majoritàriament escriu en castellà o en el conta-contes que ha creat amb una única llengua oral: la castellana, i que es va visualitzar per primer cop a finals de gener d'aquest any a El Pont de Suert en el marc de la presentació oficial dels Sky Games. Ara, els de la Ribagorça Romànica han afegit un altre element més: el de subvencionar productes amb un criteri lingüístic, una qualitat i un rigor científics més que dubtosos.

Segurament la presentació d'aquest CD serà molt bona, la seva interpretació també, i el treball serà magnífic, però això no justifica de que en llengua i cultura tot s'hi valgui o que l'important és el contingut o que s'editin productes sense tenir en compte cap justificació ni criteri filològics. Això no s'ha de permetre i menys quan es rep una subvenció amb diners públics.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Digital // Ramon Sistac

Fins l'any 1998, l'única càmera digital que coneixia era la de mon pare. No solament era digital perquè funcionava amb els seus dits, sinó que, a més, tenia ell la rara habilitat de posar sempre el llarg de la mà esquerra davant de l'objectiu, de manera que el feia eixir a totes les fotos. Puc dir que el dit de mon pare deu ser un dels dits més ben documentats gràficament del món. Tanmateix, ja entrat de ple en l'era de la informàtica —en això vaig ser força primerenc—, quan vaig descobrir que hi havia màquines de retratar que gravaven un arxiu informàtic en comptes d'impressionar una pel·lícula, hi vaig creure de seguida. En aquella època (tan recent!) tothom deia que els rodets de fotos no desapareixerien mai, i que la qualitat superior de la fotografia convencional era inqüestionable. Però a tot això jo tenia prou clar que amb el temps la qualitat digital milloraria i s'aniria imposant, i que les òptiques arribarien a ser les mateixes; no tenien pas per què ser diferents. I el temps m'ha donat la raó.

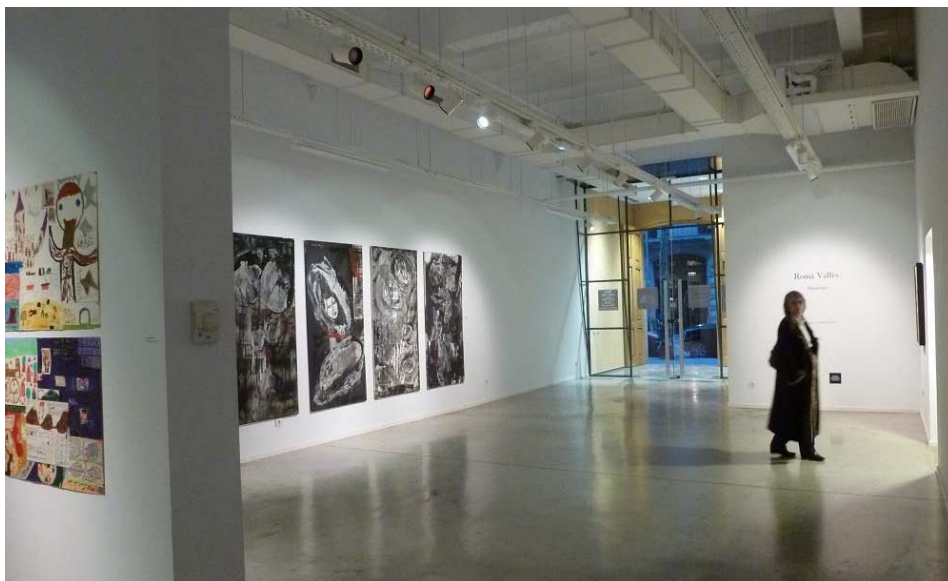
Però no tot són flors i violes. A la vora de casa hi ha un restaurant totalment informatitzat. En comptes de carta, tens a

la taula una pantalla tàctil, i hi vas marcant amb el dit la teua comanda, que va a parar directament a la cuina sense intermediaris. Tot és molt modern i, en aparença, molt pràctic, però no hi ha manera d'especificar que l'aigua la vols natural, o que la tonyina estiga crueta. Per no parlar de la gent que menja sense sal, que pren l'amanit sense ceba o que ha de menester un simple arròs bullit. La tecnologia al servei de l'atur i els clients empatxats de modernitat. I, la tonyina, com una sabata.

Un moixonet m'ha dit que estes pàgines que llegiu ja no són pròpiament pàgines (*cara d'un full d'un llibre, d'un quadern, etc.*), sinó el seu reflex virtual en PDF. Ha estat una decisió conjuntural i necessària, sens dubte una bona eixida endavant. Però ara ja no serà fullejada, ja no passarà de mà en mà. Jo, que crec ben de cor en el món de la informàtica però que redacto amb estilogràfica, enyoraré, petulant com sóc, aquell temps en què havia vist algun cop la nostra revista al cafè, amb el meu article esgrogueït i tacat d'alguna ditada, amb una certa sentor de *carajillo*.

Romà Vallès, «Memòria 88»

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

L'Espai Volart 2 (Fundació Vila Casas), al número 22 del carrer Ausiàs Marc de Barcelona, acull des del 19 de gener la Mostra «Memòria 88» de Romà Vallès (Barcelona, 1923). De ben segur que molts lectors coneixen que Romà Vallès és un dels grans exponents del moviment informalista català, emergit allà pels anys cinquanta. Inexplicablement, la magnitud i qualitat de l'obra d'aquest pintor mai no ha estat prou reconeguda per les sales oficials. I com a circumstància més particular, no vull deixar d'esmentar la gran vinculació que manté Romà Vallès amb Calceit i amb el Matarranya en general.

Ricard Planas i Glòria Bosch, historiadors i comissaris de l'exposició, han fet una acurada selecció d'obres del pintor amb la col·labo-

Vista general de l'Exposició Memòria 88
JOSÉ MIGUEL GRACIA

ració d'Isabel Vallès. El visitant, mitjançant l'observació dels diferents treballs de l'artista i de les diverses tècniques artístiques — collage, dibuix, fotografia, etc. —, pot adonar-se dels camins, de la trajectòria i de les convergències y divergències des de la primerenca producció a la més recent.

A «Memòria 88» hi trobem quadres de la sèrie «El mundo roto» i homenatges i autoretrats (del 2011) de la sèrie «Heràclit». Glòria Bosch escriu amb relació als autoretrats «Mentre observo, brollen paraules i fonen en un sol gest l'espai amb la pintura, les textures que ens permeten accedir no tan sols a la matèria sinó a la riquesa d'un món viscut»... «L'absència d'una biografia escrita li provoca aquesta necessitat de plantejar determinades circum-

stàncies vinculades al flux de l'existència...», «Un d'aquests autoretrats ens parla de les dones que l'han marcat i l'han fet com és, que s'integren com diferents elements de la memòria».

Des dels seus 89 anys, Romà Vallès es qüestiona la validesa de tots els seus esforços i energies gastades: «... en el fons sóc un romàntic i em justifico, però si ho hagués invertit en negocis seria milionari...» «Encara necessito remenar pintura...» «I penso que és trist trobar-se amb gent que no té cap interès, que passa de tot, perquè a part de la matèria tenim els sentiments...»

Recordo ara amb agradívola nostàlgia la 17a Trobada Cultural del Matarranya, l'any 2007, i el seu cartell anunciador. Aquells poms de flors blaves, grogues i vermelles que el pinzell de Romà Vallès havia donat vida amorosidament amb gran mestria i sentiment sobre el llenç de lli impol·lut. I també la inoblidable visita que vam fer al castell de Vallde-roures, on el pintor ens va passejar amb il·lusió per la seua exposició «Arquitectures còsmiques». Aquells grans quadres abstractes ens van parlar, un matí d'agost, de la seua tècnica, de la seua motivació, del color, de la composició, de les textures..., amb paraules, mai millor dit, del seu propi autor. Tot un plaer.

L'exposició a l'Espai Volart romandrà oberta al públic fins a les darreries del mes d'abril. Si teniu ocasió de visitar-la, aneu-hi a gaudir una bona estona. Paga la pena.

DONES

Francesca Bonnemaison (Barcelona, 1872-1949) // M. Llop

Filla de pare d'origen francès i mare catalana, propietaris d'un negoci important de roba. Va tenir una forta educació religiosa; va aprendre idiomes, dibuix, pintura i música. Casada amb l'advocat i polític Narcís Verdaguer i Callís, cosí del poeta Jacint Verdaguer. Traduí contes provençals per a *La veu de Catalunya* que signava com Franar. Dins de l'Obra de Bones Lectures i amb la Junta de Dones Cooperadores, va crear la primera Biblioteca Popular de la Dona a Europa que més endavant seria Escola de la Dona, al barri de Sant Pere, al 1909, amb entrada lliure per a totes. Al 1911 en canvia el nom per L'Institut de Cultura i Biblioteca de la Dona que publicarà la revista *Claror*, destinada a les

dones de la burgesia catalana, on escrivien prestigioses dones i algun home: Rosa Sensat, Lola Anglada, Josep M. de Sagarra... Després de 14 números va desaparèixer al 1936, any que F. B. s'exilia a Suïssa i torna al 1941. A partir de l'any 2000, l'antic Institut es converteix en el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, un espai on trobem llibres sobre feminisme, estudis de gènere i històries de dones; on es realitzen cursos i seminaris, espai obert a associacions que resta com una de les institucions pedagògiques més importants a Catalunya. Amb el nom de F.B. hi ha una Biblioteca de la Diputació de Barcelona, es fan Congressos...

Manifestació a Saragossa per l'Escola Pública

// MÀRIO SASOT

Més de tres milers de persones, entre mestres, alumnes, pares, sindicats, representats de diversos partits i altres col·lectius de la comunitat educativa, es van manifestar en el matí del diumenge 12 de desembre davant de l'edifici Pignatelli, seu del Govern d'Aragó, en defensa de l'ensenyament públic i contra les retallades dels governs espanyol i autonòmic.

Segons explicaren en un comunicat conjunt els sindicats i altres entitats convocants (ADEA, CCOO, CGT, CHA, CSIF, FABZ, FAPAR, IU, MHUEL, Plataforma Defensa Escola Pública, PSOE, Stea i UGT), «els pressupostos del Govern de Luisa Fernanda Rudi suposen la mercantilització de l'ensenyament i potencien l'escola concertada».

Com a mostra d'aquestes retalla-

des, els convocants assenyalaren «la paralització de la construcció d'equipaments mentre augmenten ràtios i barracons, es congelen plantilles, es tanquen centres de professors i es retallen les despeses de funcionament dels centres, mentre que s'amplien concerts amb els centres privats».

Manifestació a Saragossa per l'Escola Pública
IRENE SASOT

En opinió del secretari general de CCOO a l'Aragó, Julián Buey, «les retallades suposen un autèntic atemptat al paper de l'ensenyament públic com a compensador de les desigualtats socials que garanteix el dret de les persones a una educació de qualitat i gratuïta».

Curs intensiu de català a Saragossa

// M.S.

La Casa Catalana de Saragossa organitza un curs intensiu de català que tindrà lloc tots els dilluns des del 5 de març fins al 28 de maig (ambdós inclosos). Els horaris seran de 17:00 h a 20:00 h (36 hores en total).

El curs de dirigeix principalment a aquelles persones que tinguin uns coneixements previs de llengua catalana i que desitgin o necessitin consolidar-los i aprofundir en el seu estudi i pràctica en un temps més reduït que el d'un curs acadèmic. Així mateix, també va encaminat a proporcionar una preparació ràpida per a proves de fi de curs, a la qual cosa es reforçarà la vessant pràctica del mateix (exercicis i conversa).

Mínim d'inscrits: 6.

Preu del curs: 500 €.

Certificats de català

// J.M.G.

La direcció general de política Lingüística de la Generalitat de Catalunya informa que s'ha obert el termini d'inscripció a les proves per a l'obtenció de certificats de català de l'any 2012 i es tancarà el dia 29 de febrer. Les dates de la prova escrita de cada certificat són les següents:

- Certificat de nivell bàsic de català (A bàsic): 16.6.2012
- Certificat de nivell elemental de català (A elemental): 9.6.2012
- Certificat de nivell intermedi de català (B): 5.5.2012.
- Certificat de nivell de suficiència de català (C): 19.5.2012
- Certificat de nivell superior de català (D): 2.6.2012.

La inscripció es pot fer per Internet, des del portal de l'Oficina Virtual de Tràmits de la Generalitat de Catalunya (<http://www.gencat.cat/ovt>), o bé per telèfon, trucant al 012.

Per a més informació sobre la convocatòria (terminis i condicions d'inscripció, pagament, dates i llocs de les proves, etc.): www.gencat.cat

Màrio Rius Roc

«M'interessa tot Nonasp»

// BERENGUER DE MUSSOTS

El passat estiu, aprofitant una visita programada a Nonasp, vaig saludar i xarrar una estona amb en Màrio Rius Roc, nascut en aqueixa vila del Baix Matarranya l'any 1962. Vaig haver-lo d'anar a trobar als locals de l'antic ajuntament de Nonasp, seu actual de l'arxiu municipal, indret on passa innumerables hores ordenant i regirant documentació municipal de cara a l'elaboració de diversos i diferents treballs sobre la història contemporània nonaspina per tal de publicar-los, generalment, a *Lo Portal. Revista d'Informació Municipal* editada per l'Ajuntament de Nonasp i en la qual també col·labora en Màrio, gairebé des de la seua fundació l'any 1984 (ja fa 28 anys!), amb la publicació d'una excel·lent i extensa col·lecció de fitxes descriptives dels jocs tradicionals de Nonasp. També podem trobar nombroses mostres de les seues indagacions a propòsit de la cultura popular nonaspina a la revista local *L'Eixam*, editada per l'Associació Amics de Nonasp. Dues revistes culturals per a la vila de la Mare de Déu de les Dos Aigües (Algars i Matarranya).

Agricultor de professió, en Màrio Rius ha estat en diferents legislatures regidor de la corporació municipal del seu poble, un poble i uns veïns –una història i una cultura– que són gairebé els únics objectes de la seua curiositat d'investigador; allò que és fora del clos municipal només li desperta interès si, d'una manera o d'una altra, té relació amb Nonasp. I una cosa semblant es pot dir sobre la llengua emprada en la difusió dels seus estudis locals, en especial aquells que estan centrats en l'etnologia i la cultura popular i tradicional. La morfologia i la fonètica locals (i el lèxic, no cal dir-ho) són les preferides –però això sí, en quasi perfecta ortografia catalana– en el moment de publicar en català els resultats de les seues indagacions. És una actitud i un ús de la llengua que retrobarem en les nostres comarques en l'obra de nombrosos investigadors volgudament locals interessats en la història i la cultura de les seues poblacions d'origen. Sense anar més lluny, ara em ve al cap el cas de Lola Bielsa i la revista local *L'Algorí* de la veïna vila de Favara o de Mary Zapater

Màrio Rius
CARME MESSEGUER

amb la revista fragatina *Fogaril i Calaixera*.

Encabat de visitar l'esplèndid museu etnològic dels Amics de Nonasp –excusa primera per a la nostra visita al poble de l'amic Màrio– retorno al Poble prenyat de sana enveja pel dinamisme cultural, i vital, dels nonaspins.

U12

Sobre poetes menors // Esteve Betrià

L'hivern de 1946 Thomas Searns Eliot publicà a *The Sewanee Review* el text d'una conferència impartida el setembre de 1944 intitulada *What is minor poetry?*, títol que hom pot traduir com *Què és la poesia menor?* En el transcurs d'aquest text, T. S. Eliot fa referència explícita als que anomena poetes menors, en concret a aquells poetes que no figuren conspícua a les històries de la literatura, que potser no han influït gaire en el curs de la literatura, l'obra dels quals no és necessària en els esquemes abstractes de l'educació literària, però que compten amb una obra que tanmateix pot exercir una forta atracció «personal» en certs lectors.

Doncs bé, la poesia catalana –com qualsevol literatura consolidada– compta, si més no per a mi, amb diversos poetes menors. Dos d'aquests poetes menors pels quals sento una intensa atracció personal són Joan Vergés i Calduch i Gerard Vergés i Príncep; el primer nascut a Barcelona el 1928 i el segon a Tortosa el 1931. Tots dos són de formació científica semblant –medicina i farmàcia, respectivament–, tots dos han bastit una discreta obra poètica, especialment en els anys de maduresa personal, allunyada dels cenacles dominants en el panorama li-

terari del moment malgrat haver estat guanyadors del premi Carles Riba (1968 amb *Vida nova* en el cas de Joan Vergés i el 1981 amb *L'ombra rogenca de la lloba* en el de Gerard Vergés), el més prestigiós de les lletres catalanes. Dos poetes, sense vincles familiars comuns malgrat la coincidència de llur primer cognom, amb una obra més aviat breu, madura i singular que si bé ha estat parcialment musicada i difosa, en el cas de Joan Vergés, per diversos cantautors com ara Maria del Mar Bonet, Toti Soler, Quimi Portet, Ovidi Montllor i, especialment per a mi, Joan Manuel Serrat amb el poema «El vell», enregistrat el 1973: *Fa temps que estic afònic / i em surt aquesta veu / feble com un alè / i parlo a batzegades fatigoses. / Faig bullir a l'estufeta / herbes medicinals / receptes d'herbolari / que es tornen aire pur / quan enyoro els teus ulls / i la pau de l'atzur / al racó de la meua malura. // Fa temps que em canso / he tret dels mals endreços / records i ombres fidels / i surto a prendre el sol / de la plaça tranquil·la. // Si aquesta lletra et sembla poc florida / no hi vegis cap senyal / de poc amor / t'escric en sabbatilles / i ja no em queda honor / i em perdo per obscures melangies.*

TV3 tanca les emissions per satèl·lit

// HUGO SOROLLA

Televisió de Catalunya ha fet públic que el proper 1 de maig cessarà les emissions per satèl·lit a causa dels ajustos pressupostaris. Les emissions de TV3 per satèl·lit van començar l'any 1995, amb el doble objectiu de fer arribar aquest canal als catalans de la diàspora i alhora donar visibilitat a la llengua i la cultura catalanes arreu del món. Actualment, el canal internacional rep el nom de TV3cat, tot i que fins al 2009 es deia Televisió de Catalunya Internacional (TVCi). Aquest canal es pot rebre a Europa, Àfrica i Amèrica i per a sintonitzar-lo tan sols cal una antena parabòlica orientada cap al satèl·lit corresponent (Astra o Hispasat, segons la zona).

Logotips de TV3 via satèl·lit
TELEVISIÓ DE CATALUNYA

El diari VilaWeb apunta que la caiguda de TV3cat del satèl·lit també implicarà que el canal desaparega de les xarxes de televisió per cable d'arreu del món on ara es pot sintonitzar, ja que aquestes xarxes agafen directament el senyal del satèl·lit i l'incorporen a la seua oferta televisiva. És el cas de Cablecom, KabelBW i Wilhelm.tel (Alemanya), Cabletel (Bulgària), Telecom (Liechtenstein), DigiTV i Naxoo (Suïssa), Free (França), Cable Mágico (Perú), Cable Hogar (Argentina) i Echo Video Cable (El Salvador).

També s'han pogut escoltar veus crítiques des del País Valencià, ja que des del tancament dels repetidors de TV3 —ara fa un any— molts va-

lencians van optar per seguir la cadena catalana a través del satèl·lit. Ara, els valencians que encara tinguem esma de continuar seguint TV3cat hauran d'abonar-se a Ono o a Imagenio i pagar la corresponent quota.

La cadena pública ha explicat que les emissions de TV3 es mantindran per internet, on es poden veure en directe tots els canals de la casa. Amb tot, a moltes regions d'Àfrica i Amèrica del Sud no existeix una connexió de banda ampla que pugui fer possible seguir aquestes emissions. De fet, als fòrums i xarxes socials ja es poden llegir comentaris de catalans de la diàspora indignats per aquest cessament. A més, tal com recorda el periodista Germà Capdevila a El Punt Avui, la gent gran no està acostumada a mirar la televisió a través de l'ordinador: «milers d'avis no tenen ni tan sols ordinador, i el senyal internacional de TV3 és una finestra que cada dia s'obre màgicament a les seves pantalles per esborrar els milers de quilòmetres que els separen de la seva terra estimada, de la seva cultura i la seva llengua».

NO SOM D'EIXE MÓN

Què ens espera? // Francesc Ricart

Amb la publicació digital i jo em temo que escriuré l'article més pedestre perquè el contingut ens remet a quan anàvem a peu. No em digueu que aquesta Franja no som un cas singular en ple segle XXI. Després d'anys i panys (digueu-ne legislatures) de trescar perquè el govern d'Aragó aprovés una llei de llengües, ara ens trobem en un procés de descompressió que ens pot abocar al no-res. La senyora presidenta d'Aragó i del PP ens perdona la vida i diu, un dia sí i un altre també, que no derogarà la llei —gràcies!—, però que sí està disposada a modificar-la, revocant-ne articles i passant-li el ribot ... —de res!—. A la senyora Rudi i la seua acòlita la consellera Serrat aviat els han sortit tot de corifeus del seu partit i del PAR, on hi ha autèntics *hooligans* de la cosa anticatalana, exigint que «no es deixi de complexos i aprobe una nova llei de llengües...» on no es reconegue l'existència del català, és a dir les tesis (!) d'aquesta colla del No hablamos catalán que, per acollonir el personal, anuncien mobilitzacions si els amos no són prou contundents contra el català.

Mentre, i com recollia aquest primer número digital, el Consell Superior de Llengües, en una reunió amb la Consellera de Cultu-

ra manifestava que, si més no, li havien arrencat el compromís de rebre la informació a l'hora de presentar les modificacions. Quin panorama!, i quina vida li espera al Consell?, i què ens espera a la Franja? Arribats ací, no em puc estar de reproduir les paraules del president del Consell José Bada, reproduïdes en l'últim número en paper-paper de *TdeF*. Corresponen a la Salutació que va dirigir a les jornades de l'Associació Wilberto Delso: «... diré dos paraules en favarol que és com xapurrejam la llengua catalana, que és tan nostra com les borraines...» No cal dir que el senyor José Bada compta amb el respecte de tothom, però en aquest cas entenc que dóna carnassa als afamats. A aquestes alçades de la pel·lícula no podem mostrar més febleses. La gràcia, la nostra, rau en la catalanitat de la llengua i la cultura; que ho hàgem de recordar cada dia de cada dia és, justament, perquè hi ha els aragonesos espanyols que no han parat i no paren de fer-nos difuminar fins a desaparèixer perquè els fem nosa. I nosaltres, pobrets, que no som ni andorrans ni escocesos, què farem?, què ens espera? La resposta no la sé; amb tot, sí que ens podem demanar de superar l'estadi de xampurrejar i demostrar —digitalment i amb tots els mitjans— que parlem Català i prou! Com tanta altra gent.

Aquells tumultuosos anys, a Lleida

// MÀRIO SASOT

Deu anys després de la publicació de la seva col·lecció de narracions *El laberinto y otros relatos* (Las Tres Sorores, 2002), l'escriptor i polític lleidatà, Ricardo Berdié, amb arrels tamaritanes i resident des de que era estudiant a Saragossa, torna a sorprendre'ns amb un inquietant i vibrant relat, fragmentari i unitari alhora, que recrea la infància viscuda per l'autor i els seus amics al voltant d'una Lleida en expansió, durant la segona meitat dels anys cinquanta i principis dels 60.

En el marc d'una urbanització de classes mitjanes, inacabada, envoltada de descampats, sèquies i clavegueres sense cobrir, molt allunyada encara del centre urbanitzat, creixien i s'obrien al món uns nens amb la vida i la personalitat també en construcció, i imbuïts del mateix esperit lliure i salvatge, alegre i atrotinat que desprenia el seu entorn.

Les novel·les iniciàtiques, en què un adolescent s'obre a la vida —des de Dickens a Mark Twain, del *La-*

zarillo a J.D. Salinger o el mateix Roald Dahl—, solen portar una pesada càrrega moral, exemplificant, en positiu o en negatiu, o destil·len un resinós perfum de nostàlgia.

No hi ha indici de pronunciament moral ni de nostàlgia en la novel·la de Berdié *Horas lentas, días fugaces*. *Las gamberradas de Lenton, Mánsez, Cuerno y el resto de la pandilla* són contades d'una manera tan crua com ingènua, sense ingerències valoratives d'un jo narrador adult. Des del doble intent d'assassinat (sense nocturnitat però amb certa traïdoria) de l'àvia del nen protagonista, passant per l'incendi, aquest consumat, de la porta d'un xalet veí, o l'escarni sofert per un veí calb, en el mateix dia de

seu casament, Berdié va desgranant un anecdotari sòrdid i descarnat en què els nens d'aquella època i aquell lloc mostren, en similars dosi, una barreja de perversitat i afany d'aventures.

Amb un llenguatge auster, penetrant, molt més depurat que en els seus anteriors llibres, i un potent pols narratiu, Ricardo Berdié ens mostra a uns nens molt més supeditats a la lògica científica i a la reflexió filosòfica del perquè de les coses que a les lleis de el que està bé i el que està malament. Perquè aquests nois eminentment del

carrer tallaven les cues de les sargantanes o mataven ocells a perdigonades, però també s'ajuntaven a l'ombra o en la copa d'un vell arbre per llegir les aventures de Miguel Strogoff o còmics del capità Centella, o debatien sobre la imminència de la fi del món o experimentaven fins a les últimes conseqüències les possibilitats de volar dels humans.

Si hi ha algun rerefons ètic en els protagonistes i, per tant en aquesta novel·la, és el valor de la lleialtat i la fidelitat immarcescible a uns amics i a cada un d'ells mateixos.

Tot i no aparèixer excessius referents històrics de la Lleida del franquisme, aquesta narració és el retrat fidel i entranyable d'una època en que els nens eren amos del seu temps i del seu espai —fora dels horaris familiars i escolars— en què experimentaven, feien bromes més o menys pesades, debatien i jugaven en una ciutat sense límits ni horitzons, cosa impensable i impracticable a les ciutats d'avui, on impera l'asfalt i l'automòbil en un ambient enrarit per la sobreprotecció infantil i el que es considera políticament correcte.

UVIC UNIVERSITAT DE VIC

Vols un iPad 2 ?

L'ACPC i el Grup de Recerca d'Interaccions Digitals de la UVic fan un estudi sobre el consum de la premsa comarcal i noves pantalles.

PARTICIPA-HI!

Respon l'enquesta on-line i entra al sorteig d'un iPad 2

Entra a: www.surveymonkey.com/s/enquesta_online

Premsa Comarcal